

РИНОК ПРАЦІ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ

ГОЛУБЄВА Т. В.

УДК 330

Голубєва Т. В. Ринок праці в Україні: аналіз перспектив розвитку

У статті проаналізовано сучасний стан ринку праці України, виявлено основні фактори, що його обумовлюють, обґрунтовано необхідність розробки соціально-економічного механізму регулювання ринку праці.

Ключові слова: ринок праці, рівень зайнятості та безробіття, рівень життя, соціально-економічний механізм регулювання ринку праці.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 4.

Голубєва Тетяна Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра економіки підприємства, Харківський національний автомобільно-дорожній університет (вул. Петровського, 25, Харків, 61002, Україна)

УДК 330

UDC 330

Голубєва Т. В. Рынок труда в Украине: анализ перспектив развития
В статье проанализировано состояние рынка труда в Украине, выделены основные факторы, которые его обуславливают, обоснована необходимость разработки социально-экономического механизма регулирования рынка труда.

Ключевые слова: рынок труда, уровень занятости и безработицы, уровень жизни, социально-экономический механизм регулирования рынка труда.

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 4.

Голубєва Татьяна Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра экономики предприятия, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет (ул. Петровского, 25, Харьков, 61002, Украина)

Golubeva T. V. Labor Market in Ukraine: Analysis of its Development Prospects

In the article the state of the labor market in Ukraine is analyzed, the main factors that influence its state are defined; the necessity of the development of social and economic mechanism of labor market regulation is grounded.

Key words: labor market, level of employment and unemployment, standard of living, social and economic mechanism of labor market regulation

Рис.: 1. **Табл.:** 1. **Библ.:** 4.

Golubeva Tatiana V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Economy of Enterprise, Kharkiv National Automobile and Highway University (vul. Petrovskogo, 25, Kharkiv, 61002, Ukraine)

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття в Україні відбулись значні зміни як в політичній, так і в соціально-економічній сфері. Ці зміни потребують якісної оцінки з боку фахівців, результатом якої має стати формування та реалізація ефективного механізму управління розвитком соціально-економічної системи. Відомо, що зарубіжні та вітчизняні дослідники віддають значну перевагу інноваційній складовій розвитку соціально-економічної системи. Це пояснюється тим, що завдяки нововведенням, якісному оновленню усіх сфер суспільного життя підвищується конкурентоспроможність окремих регіонів, країни в цілому, та, відповідно, забезпечується підвищення життєвого рівня населення. Доведено, що основною складовою розвитку економіки країни можна вважати розвиток трудових ресурсів. Так, наприклад, за підрахунками Світового банку, в складі національного багатства США основні виробничі фонди складають 19%, природні ресурси – 5%, а трудові ресурси – 76%. Тобто трудові ресурси визначають стан і перспективи економічного та соціального прогресу країни. У літературі діюча частина трудових ресурсів представляє собою робочу силу, яка виступає головним компонентом виробничого процесу.

За свідченням фахівців, сьогодні проблема кадрового забезпечення сучасного виробництва в Україні є актуальною на усіх рівнях, оскільки труднощі вітчизняної економіки, а отже, і ринку праці істотно вплинули на якісний склад робочої сили підприємств [1]. Дисбаланс між попитом і пропозицією праці, високий рівень безробіття, низькі ефективність праці, заробітна плата, масові зовнішні трудові міграції населення, неформальна

зайнятість, молодіжна незайнятість, сільське та родинне безробіття, регіональні диспропорції у зайнятості населення – все це фактори, які безпосередньо впливають на розвиток економіки країни та рівень життя населення. Вище зазначене обумовлює розробку ефективних заходів щодо регулювання ринку праці, особливо в періоди загострення економічних криз.

Дослідженням теоретичних і практичних питань щодо проблем зайнятості та безробіття присвячено велику кількість наукових праць зарубіжних і вітчизняних дослідників. Засновниками досліджень ринку праці є такі науковці як К. Маркс, У. Петті, Ф. Рікардо, Ж. Сімонді, А. Сміт, Дж. Хікс. Серед українських дослідників проблем функціонування ринку праці необхідно виділити С. Бандуру, Д. Богиню, І. Бондаря, В. Брича, В. Геєця, М. Долішнього, Т. Заяць, А. Колода, Г. Купалову, А. Лисгора, Є. Лібанову, В. Нижника, В. Онікієнка, Н. Павловську, В. Петюха, С. Писаренко, В. Приймака, Л. Семів, С. Трубича, Л. Шевчука. Проте, не зменшуючи важливості досягнень цих науковців, актуальними залишаються питання удосконалення механізму державного регулювання ринку праці відповідно до існуючих тенденцій розвитку соціально-економічних відносин.

Метою запропонованої статті є аналіз ринку праці України та виявлення основних тенденцій і перспектив щодо його розвитку.

Сучасні зміни, що відбуваються в державі, призводять до негативних наслідків на ринку праці України. Поряд із зменшенням загальної чисельності населення (на 6,205 млн осіб з 1990 р. по 2012 р., тобто майже на 12%) відбуваються негативні структурні зміни у віко-

вому складі населення: чисельність населення у віці до 15 років та від 65 років у 2012 р. складала 13,9 млн осіб, причому чисельність зайнятих в економіці країни дорівнювала 20,3 млн осіб. Тобто у 2012 р. на 100 осіб зайнятого населення приходить 65 осіб, які знаходяться за межами працездатного віку. Також необхідно зазначити, що в Україні починаючи з 1999 р. існує тенденція переважання чисельності населення похилого віку над чисельністю населення у віці до 15 років, тобто поглиблюється процес старіння населення. Це виступає причиною зростання демографічного та економічного навантаження, яке призводить до додаткових труднощів у пенсійному забезпеченні, вимагає додаткові кошти на соціальну допомогу та ін.

За даними Державної служби статистики України, середньомісячна чисельність економічно активного населення віком 15 – 70 років у середньому за 6 місяців 2012 р. становила 22 млн осіб, з яких 20,29 млн були зайняті економічною діяльністю, а решта (1,71 млн) – безробітні, тобто особи, які не мали роботи, але активно її шукали. Рівень зайнятості населення становив 59,6% у віці 15 – 70 років, а в працездатному віці – 66,9%.

Безперечно, світова економічна криза у другій половині 2008 р. негативно вплинула на економічне життя в Україні та спричинила значне погіршення ситуації на ринку праці. Це підтверджують такі дані: рівень безробіття населення (за методологією МОП) серед працездатного населення у січні – березні 2009 р. становив 10,3%, що значно перевищило значення попередніх років.

На рис. 1 наведено динаміку рівня безробіття в Україні за останні вісім років. Виходячи з наведеного графіка, окрім значного підвищення рівня безробіття у 2009 р., можна спостерігати сезонні коливання даного показника. Мінімальний рівень безробіття приходить на третій квартал кожного року. Найбільші обсяги вивільнення працівників спостерігаються у Донецькій, Дніпропетровській областях та м. Києві [3, с. 150].

У першому півріччі 2012 р. рівень безробіття (за методологією МОП) серед економічно активного населення віком 15 – 70 років становив 7,8%, а працездатного віку – 8,4%. У порівнянні з відповідним періодом у 2011 році цей показник знизився (8,2% та 8,9% відповідно) [2]. Рівень економічної активності, зайнятості та безробіття у жінок традиційно нижче, ніж у чоловіків.

Необхідно зазначити, що значення даних показників для групи населення старше працездатного віку порівняно з 1 півріччям 2011 р. знизились як у чоловіків, так і у жінок. Економічно активне населення міських поселень складає 69,11% усього економічно активного населення, сільських поселень – відповідно 30,89%. У сільській місцевості порівняно з міськими поселеннями спостерігається майже вдвічі більший рівень зайнятості категорії людей старше працездатного віку (39,1% проти 20,6%) та більш високий рівень безробіття (8,7% проти 8,2%).

Проте не у всіх областях України відбуваються позитивні зміни. Так, рівень економічної активності у 1 півріччі 2012 р. порівняно з 1 півріччям 2011 р. знизився в Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Миколаївській, Черкаській областях та м. Києві серед населення у віці 15 – 70 років. Серед працездатного населення зниження даного показника спостерігалось у Вінницькій, Львівській, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій областях, м. Києві та м. Севастополі. Переважання в даному списку західних областей може свідчити про збільшення трудової міграції, тіньової зайнятості в даних регіонах.

Що стосується заробітної плати, то треба зазначити, що розподіл робітників за розміром заробітної плати за червень 2012 р. досить неоднорідний за видами економічної діяльності (табл. 1) [4]. Як видно з табл. 1, найбільш високооплачуваною є робота у фінансовій сфері – майже третина працівників має заробітну плату понад 5000 грн.

Найбільша доля працівників, які мають заробітну плату нижче мінімальної (та прожиткового мініму-

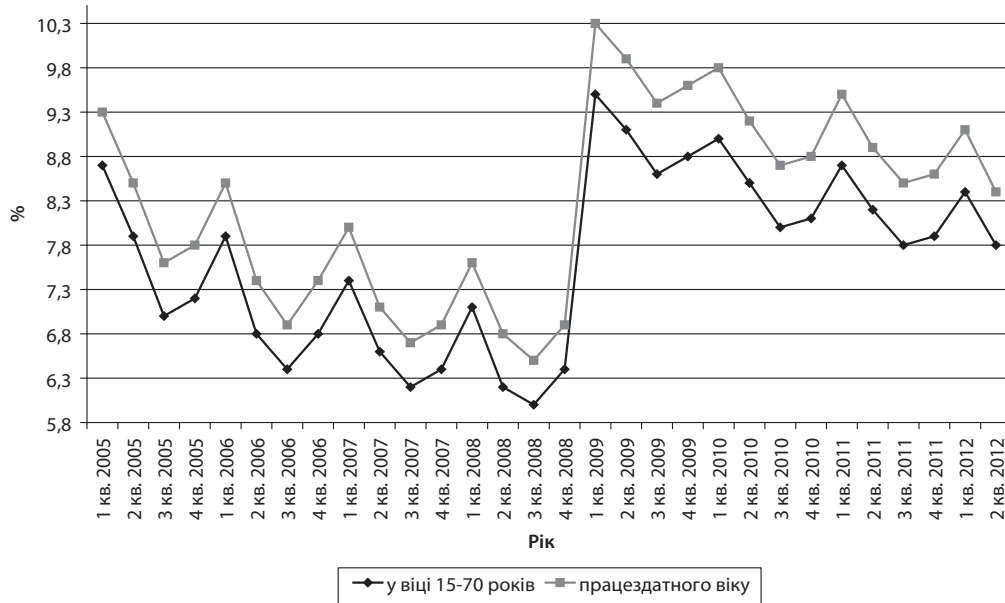

Рис. 1. Динаміка рівня безробіття в Україні за кварталами за період з 1 квартала 2005 року до 1 квартала 2012 року.

му), тобто нижче 1094 грн для досліджуваного періоду, спостерігається в рибальстві та рибництві, діяльності пошти та зв'язку. Найбільша доля таких працівників у червні 2012 р. спостерігається у сфері сільського господарства, мисливства та пов'язаними з ними послугами (3,3%), рибальстві та рибництві (2,6%), освіти (2%). Розмір середньої заробітної плати у червні 2012 р. складав 2917 грн. За проведеними розрахунками 62,3% штатних робітників у даному періоді мали заробітну плату нижче, ніж ця величина.

Що стосується регіональних особливостей розподілу заробітної плати, то можна відзначити, що найбільша доля робітників із заробітною платою вище за 5000 грн традиційно спостерігається у м. Києві (22,5% робітників)

та промислово розвинутих регіонах: Донецька (15,8%), Дніпропетровська (13,6%), Запорізька (12,3%) та Луганська (14,1%) області. 19 регіонів з 24 мають більшу порівняно з загальноукраїнським рівнем питому вагу працівників із заробітною платою нижче мінімальної (та прожиткового мінімуму). Найбільша питома вага таких працівників зайнята в Сумській (8,2%), Тернопільській (8%), Чернівецькій (8,8%) та Чернігівській областях (8,4%).

ВИСНОВКИ

Таким чином, аналіз ринку в Україні дозволив зробити такі висновки:

- ✦ світова економічна криза у другій половині 2008 р. негативно вплинула на економічне жит-

Таблиця 1

Розподіл працівників за розміром заробітної плати за видами економічної діяльності (червень 2012 року), %

Сфера діяльності	До 1094 грн	1094,01 – 1500 грн	1500,01 – 2000 грн	2000,01 – 2500 грн	2500,01 – 3000 грн.	3001 – 3500 грн.	3500,1 – 3750 грн	3750,01 – 4000 грн	4000,01 – 4500 грн	4500,01 – 5000 грн	Понад 5000 грн
Усього по Україні	5,4	21,9	15	12,2	9,8	7,8	4	3,5	4,7	3,9	11,8
Фінансова діяльність	3,8	10,6	9	9,2	9	8,2	3,9	3,6	5,9	5,3	31,5
Дослідження і розробки в галузі «Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям»	2,9	12,2	11,2	12,4	11,2	9,4	4,6	4,8	6,5	5,7	19,1
Промисловість	3,5	14,7	12,8	12,5	11	9,3	4,4	3,8	6	5	17
Діяльність транспорту	3	14,1	9	10,2	11	11,1	6,1	5,8	7,8	6,1	15,8
Державне управління	3	9,9	12,6	14,9	14,5	10,9	4,8	4,3	5,4	4,5	15,2
Діяльність транспорту та зв'язку	4,8	15,1	11,3	11,2	10,6	10	5,3	5	6,8	5,3	14,6
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	5,3	27,8	14,3	11,7	8,6	6,1	3	2,6	3,7	3,3	13,6
Діяльність пошти та зв'язку	11,3	19	19,8	14,9	9,3	5,8	2,5	2,1	2,9	2,3	10,1
Освіта	6,1	19,1	13,4	10,9	9,7	8,6	5,6	5,3	6,3	5,4	9,6
Діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг	8,2	21,4	16,5	12,6	10,3	7,6	3,7	3,1	3,8	3,2	9,6
Будівництво	6,1	29,5	15,4	12,1	8,7	6,4	3,2	2,9	3,7	3,1	8,9
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	8,1	23,3	17,1	12,9	10	7,6	3,4	2,8	3,4	2,8	8,6
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	7,2	42	16,8	8,9	5,2	3,9	2	1,7	2,1	2	8,2
Діяльність готелів та ресторанів	9,2	42,2	16,2	9,5	6,2	4,4	1,9	1,6	2,1	1,7	5
Лісове господарство та пов'язані з ними послуги	3,6	16	19,2	18,3	14,5	9,2	4,4	3,9	4,2	2,5	4,2
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги	9,9	36,2	19,3	11,8	7,5	4,7	2	1,7	1,9	1,5	3,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	6	23,5	23	16,1	10,5	6,9	3,3	2,5	2,8	1,9	3,5
Рибальство, рибництво	12,8	51,2	14,4	7,2	6	2,7	1,4	0,5	1,1	1,3	1,4

- тя в Україні та спричинила значне погіршення ситуації на ринку праці;
- ✦ несприятлива соціально-економічна ситуація у сільській місцевості є фактором відносно великого рівня зайнятості населення похилого віку;
  - ✦ зменшення економічної активності населення західних областей може свідчити про збільшення трудової міграції, тіншової зайнятості в даних регіонах;
  - ✦ низький рівень оплати праці населення є фактором, який перешкоджає якісному розвитку соціально-економічної системи.

Отже, нагальним питанням для України є формування ефективного соціально-економічного механізму регулювання ринку праці з метою сприяння продуктивної зайнятості населення та збільшення його реальних доходів. У результаті це дозволить підвищити рівень життя населення, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності як окремих виробництв, галузей, так і країни в цілому. Не менш важливим питанням у цій сфері є формування існуючої сфери освіти, яка має забезпечувати підготовку фахівців, яких потребує ринок праці та рівень кваліфікації яких відповідатиме сучасним вимогам.

З метою удосконалення існуючої державної соціально-економічної політики України, пов'язаною із підвищенням життєвого рівня населення та покращенням ситуації в економічній сфері, вбачається за доцільне проводити подальші дослідження у напрямку розробки соціально-економічного механізму регулювання ринку праці, що дасть змогу підвищити економічну активність населення, збільшити рівень зайнятості, стабілізувати економічне життя суспільства в цілому. ■

ЛИТЕРАТУРА

1. Левчук Г. В. Сучасні проблеми, тенденції та аналіз безробіття населення в Україні / Г. В. Левчук // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 3(7). – С. 74 – 79.
2. Державна служба статистики [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Статистичний збірник «Регіони України». Частина I / За редакцією О. Г. Осауленка. – Київ : Державна служба статистики України, 2011. – 358 с.
4. Розподіл кількості працівників за розмірами заробітної плати, нарахованої за червень 2012 року. Експрес-випуск Державної служби статистики України № 09/3-29/219 від 17.08.2012 [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 331.5:332.13

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВОГО РИНКУ ПРАЦІ

ДРУЖИНИНА В. В.

УДК 331.5:332.13

Дружинина В. В. Територіальні особливості функціонування місцевого ринку праці

У статті обґрунтовано, що функціонування місцевого ринку праці здійснюється на основі територіального розподілу праці, основна особливість якого обумовлена чинниками внутрішнього і зовнішнього характеру. Запропонована модель територіальної системи місцевого ринку праці, функціонування якого залежить від суспільно-територіальних систем.

Ключові слова: система, територіальний розподіл праці, місцевий ринок праці, суспільний розподіл праці.

Рис.: 1. **Бібл.:** 4.

Дружинина Вікторія Валеріївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Кременчуцький національний університет ім. М. Остроградського (вул. Першотравнева, 20, Кременчук, 39600, Україна)

E-mail: drughinina@mail.ru

УДК 331.5:332.13

Дружинина В. В. Территориальные особенности функционирования местного рынка труда

В статье обосновано, что функционирование местного рынка труда осуществляется на основе территориального разделения труда, основная особенность которого обусловлена факторами внутреннего и внешнего характера. Предложена модель территориальной системы местного рынка труда, функционирование которого зависит от общественно-территориальных систем.

Ключевые слова: система, территориальное разделение труда, местный рынок труда, общественное разделение труд.

Рис.: 1. **Библ.:** 4.

Дружинина Виктория Валериевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента, Кременчугский национальный университет им. М. Остроградского (ул. Первомайская, 20, Кременчуг, 39600, Украина)

E-mail: drughinina@mail.ru

UDC 331.5:332.13

Druzhinina V. V. The Territorial Peculiarities of Local Labour Market Functioning

In the article it has been grounded that the local labour market functioning is carried out on the basis of territorial division of labour, the basic feature of which is caused by the factors of internal and external character. The model of the territorial system of local labour market has been suggested, the functioning of which depends on the publicly-territorial systems.

Key words: system, territorial division of labor, local labour market, public division of labor

Pic.: 1. **Bibl.:** 4.

Druzhinina Viktoriya V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor, Department of Management, Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University (vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine)

E-mail: drughinina@mail.ru